

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

Nuray GÜZELER¹

Çağla ÖZBEK¹

Özet

Birçok ülkede çocuklara süt tüketim alışkanlığı kazandırmak amacıyla “Okul sütü” programları uygulanmaktadır ve 2011-2012 eğitim öğretim yılıyla birlikte ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır. Bu araştırmada Mersin Pirireis İlkokulu 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle yapılan yüz yüze anket çalışmasıyla öğrencilerinin cinsiyetlerinin ve sınıflarının okul sütü tüketimi üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Öğrencilerin genel süt tüketim durumları ve okul sütü programında yapılabilecek değişikliklerle ilgili fikirleri belirlenmiştir. Araştırma sonucunda okul sütü tüketiminin cinsiyet ve sınıf değişkenlerinden önemli düzeyde ($p>0.05$) etkilenmediği belirlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin okul sütü programlarını sevdiği, program kapsamında aromalı sütlerin de dağıtılabileceği ve okul sütünün her gün dağıtılması istendiği gibi farklı sonuçlara ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Okul sütü programı, cinsiyet, sınıf

School Milk Program: Mersin Case Study

Abstract

School milk programs applied in many countries and in our country since 2011-2012 for drinking milk habit. In this research, face-to-face survey was applied students at 2nd, 3rd, 4th classes in Mersin Pirireis Primary School and the gender and class effects on the school milk consumption were investigated. Students' milk consumption and some alteration ideas for school milk program were determined. It was determined; gender and class were not significant ($p>0.05$) on school milk consumption. Furthermore they were determined that students like school milk program, flavored milk types may be distributed and school milk should be distributed every school day.

Keywords: School milk program, gender, class

Giriş

Süt ve süt ürünleri; özellikle büyüme ve gelişme dönemindeki çocukların beslenmesinde gerekli olan kalsiyumun önemli bir kısmını karşılayabilmektedir. Bu nedenle büyüme çağındaki çocuk ve gençlerin günde en az 500 g (yaklaşık iki su bardağı) süt tüketmesi önerilmektedir. Çocukluk yıllarında yeterli süt tüketimi; büyüme, sağlıklı beslenme alışkanlıkları kazanma ve sağlığı geliştirme açısından oldukça önemlidir. Çocukluk ve

gençlik yılları süt içme alışkanlığının kazandırılmasında ve doğru beslenme davranışlarının geliştirilmesinde kritik dönem olarak kabul edilmektedir (Nahcivan, 2006). Çizelge 1.'de çocukluk döneminde okul öncesi ve okul çağı olmak üzere farklı yaş gruplarına göre gereksinim duyulan elzem amino asit miktarları ve sütün bu amino asitleri ne ölçüde içerdiği gösterilmektedir.

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

Çizelge 1. Yaş gruplarına göre elzem amino asit gereksinimi (mg/g protein) ve sütün elzem amino asit içeriği (mg/g protein) (Ünal ve Besler, 2008)

Aminoasit	Okul öncesi	Okul çağı	Sütün a.a içeriği
Histidin	19	19	27
İzolösin	28	28	47
Lösin	66	44	95
Lisin	58	44	78
Metiyonin ve sistin	25	22	33
Fenilalanin ve tirozin	63	22	102
Treonin	34	28	44
Triptofan	11	9	14
Valin	35	25	64
Toplam	320	222	504

Türk Gıda Kodeksi Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliği'ne göre UHT içme sütü: Çiğ sütün kimyasal, fiziksel ve duyuşsal özelliklerinde en az değişikliğe yol açarak bozulma yapabilen tüm mikroorganizmaların ve bunların sporlarının

UHT işlemleri ile yok edilerek opak ambalaj veya paketleme ile opak hale getirilen ambalajlara aseptik koşullarda dolun yapılması ile elde edilen içme sütü olarak tanımlanmaktadır (Anonim, 2000). Çizelge 2.'de UHT İnek sütünün bileşim özellikleri verilmiştir.

Çizelge 2. UHT inek sütünün bileşimi (Ünal ve Besler, 2008)

Özellikler	İnek Sütü
Protein	%3.3
Yağ	%3.8
Karbonhidrat	%4.7
Enerji	65 kkal/100g
Laktoz	%4.7
D Vitamini	0.022 µg/100g
Folik asit	5 µg/100g
C Vitamini	1.5 mg/100g
B1 Vitamini	0.04 mg/100g
B2 Vitamini	0.19 mg/100g
Kalsiyum	120 mg/100g
Potasyum	140 mg/100g
Fosfor	95 mg/100g
Demir	0.05g/100g

Çocukluk ve gençlik yıllarında süt içme alışkanlığının sağlık açısından önemli olduğu vurgulanan ülkelerde; beslenme sorunlarına sebep olan durumların incelenmesiyle önceliklerin belirlenmesi, etkin politikaların

oluşturulması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirmelerin yapılmasının gerektiği belirlenmiştir. Bu amaçla ülkemiz dâhil birçok ülkede gerçekleştirilen en önemli uygulama "Okul Sütü" programlarıdır (Nahcivan, 2006).

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

Okul sütü programı ile gelişme çağındaki çocuklara doğru beslenme alışkanlıklarını kazandırmak, süt ve ürünlerinin çocuk sağlığı açısından önemini vurgulamak, çocukların derse katılımı, anlama ve izleme oranının artmasını sağlamak hedeflenmiştir. Çocukluk döneminde düzenli süt tüketiminin alışkanlık haline getirilmesinin yetişkinlik döneminde de etkili olduğu bildirilmiştir (Arslan, 2011).

Dünya’da okul sütü programı ilk olarak 1996 yılında İsveç’te küçük ölçekli bir işletme tarafından başlatılmış, 1999 yılında ise devlet projesi haline getirilmiştir. Bu dönemde proje finansmanının yarısının devlet tarafından karşılanmasına karar verilirken, projenin ülke çapında yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Bu program dünya çapında resmi olarak 1999 yılında başlamıştır ve her sene 29 Eylül Dünya okul sütü günü olarak kutlanmaktadır (FAO, 2010).

Türkiye’de ise okul sütü programı ilk olarak 1960 yıllarında ABD desteğiyle okullara süt tozu dağıtılmasıyla başlamıştır. Daha sonra günümüzdeki uygulamanın benzeri 2000-2003 yılları arasında Sosyal Yardımlaşma Fonu ve Ulusal Süt Konseyinin desteğiyle denenmiş, ancak yalnızca 4 ilde uygulanması nedeniyle sınırlı bir uygulama olarak kabul edilmiştir. Resmi olarak 2011-2012 eğitim öğretim yılı ile ülke genelinde uygulanmaya başlayan okul sütü programı, bu dönemde günümüzdeki son halini almıştır (Anonim, 2016).

Okul sütü programı uygulama tebliğine göre okul sütü: yurt içinde üretilen çiğ süttan 27/12/2011 tarihli ve 28155 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliğine uygun olarak elde edilen ve ambalajının şekli Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenen, 14/2/2000 tarihli ve 23964 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Türk Gıda Kodeksi Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliği (Tebliğ No: 2000/6)’nde tanımlanan 200 ml ambalajlı, yağlı, sade UHT içme sütünü ifade etmektedir (Anonim, 2015). Ülkemizde okul sütleri; haftada üç gün olmak üzere bağımsız anaokullarına, uygulama sınıflarına, anasınıfı ve ilkokul öğrencilerine dağıtılmaktadır (Anonim, 2016).

Okul sütlerinin alımı, yurt içinden temin edilen çiğ sütlerden ve ülke içinde UHT içme sütü üretimi yapan gıda işletmelerinden Kamu İhale Kanunu ve ilgili mevzuata göre Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığınca yapılmaktadır. Dağıtım yapılacak olan okul sütü ambalajlarının şekli ve üzerinde yer alması gereken hususlar Bakanlığın koordinasyonunda Sağlık Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığınca belirlenmektedir. Program başlamadan önce ailelere süt içimi sonrası oluşabilecek basit rahatsızlıklar ve bulguların anlatıldığı, bu bulguların büyük bir bölümünün geçici ve hafif olduğunun belirtildiği, sütün öneminin vurgulandığı eğitim programları Millî Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığınca düzenlenmektedir. Program için gerekli eğitim ve tanıtım materyallerinin temini, yayımı ve dağıtımını ise Bakanlık koordinasyonunda, Ulusal Süt Konseyi tarafından yapılmaktadır (Anonim, 2015).

Materyal ve Yöntem

Bu çalışma, Mersin ili Yenişehir ilçesine bağlı Pirireis İlkokulu’ndaki öğrencilere 2015-2016 eğitim öğretim yılı içinde gerçekleştirilen yüz yüze anket çalışmaları ile elde edilmiştir. Öğrenci sayısının belirlenmesinde kullanılan örnekleme formülü aşağıdaki gibidir.

$$n = \frac{N \times P \times Q \times z^2}{(N - 1) \times d^2 + P \times Q \times z^2}$$

Burada, n örnek hacmini (çalışmanın uygulandığı öğrenci sayısı), N popülasyon hacmini (okuldaki toplam öğrenci sayısı: 1000), z % (1- α)’daki z test değeri, α önem seviyesi, d hata payını, p araştırılan şeyin olma oranı, q araştırılan şeyin olmama oranını (p+q=1) ifade etmektedir (Newbold, 1995). Yapılan hesaplama sonucu % 95 güven aralığında ve % 5 hata payı ile kişi sayısı 277.74 olarak hesaplanmış ve buna göre örnek hacmi 278 (n) olarak belirlenmiştir.

Çalışma kapsamına Mersin ili Pirireis İlkokulu öğrencilerinden en kalabalık gruplar olan 2., 3. ve 4. sınıflar dahil edilmiştir. Bu kapsamda çalışmaya katılan öğrencilerin sınıflara göre dağılımı Çizelge 3’te verilmiştir.

Çizelge 3. Araştırmaya katılan öğrenci sayısı

Sınıflar	Öğrenci Sayısı	%
2. Sınıf	81	29.1
3. Sınıf	144	51.8
4. Sınıf	53	19.1
Toplam	278	100

Çalışmada öğrencilerin okul sütünü sevip sevmediği, artan okul sütünü nasıl değerlendirdikleri, okul sütünün aromalı olmasını tercih edip etmedikleri gibi sorular sorulmuş, elde edilen veriler Ki-Kare testinden elde edilen verilere göre yorumlanmıştır. Okul sütü tüketiminin cinsiyet durumuna ve sınıf farklılığına bağlı olup olmadığının tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Ki-kare bağımsızlık analizi, isimsel ya da sıralı ölçekli tablolandırılmış verilerde, bağımsızlık analizleri yapmaya yarayan yöntemdir. Tablo, iki değişkenle oluşturulan ve frekansları içeren çapraz bir tablodur (Çolak,

2014). Bu analizde test edilen hipotezler aşağıdaki gibi kurulur.

- H_0 : Satır ve Sütun Değişkenleri Bağımsızdır.
- H_1 : Satır ve Sütun Değişkenleri Bağımlıdır.

Bulgular ve Tartışma

Yüz yüze anket çalışması ve yapılan istatistiksel analizler sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıflarına göre okul sütü tüketme durumu belirlenmiş ve Çizelge 4.'te gösterilmiştir.

Çizelge 4. Öğrencilerin cinsiyetlerine ve sınıflarına göre okul sütü tüketme durumu

Cinsiyet	Sınıf	Okul sütü içen (%)	Okul sütü içmeyen (%)
Kız	2. Sınıf	81.3	18.8
	3. Sınıf	82.2	15.1
	4. Sınıf	72.0	28.0
Erkek	2. Sınıf	88.1	11.9
	3. Sınıf	91.4	8.6
	4. Sınıf	89.3	10.7
Toplam		85.2	14.0

Yapılan istatistiksel analiz sonucunda cinsiyet ve okul sütü arasındaki ilişkinin önem seviyesi (p) 0.503 olarak bulunmuştur. Bu sebeple H_0 kabul edilir. H_0 hipotezine göre, cinsiyet ile okul sütü tüketimi arasında bir ilişki yoktur ($p>0.05$). Sınıf ve okul sütü tüketimi arasındaki ilişkinin önem seviyesi (p) 0.156 olarak bulunmuştur. Bu sebeple H_0 kabul edilir ve H_0 hipotezinde, sınıflar ile okul sütü tüketimi arasında bir ilişki yoktur ($p>0.05$). Literatürde okul sütü tüketimiyle ilgili araştırmalar oldukça sınırlıdır. Yapılan araştırmalar genellikle genel süt tüketimi ile ilgilidir. Güler (2016) tarafından

Edirne'de yapılan araştırmada 7-12 yaş aralığındaki çocukların kişisel ve ailesel özelliklerine göre süt tüketim alışkanlıklarının değişimi incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre yaş, cinsiyet, boy, kilo gibi özelliklerin süt tüketiminde anlamlı farklılığa neden olmadığı bildirilmiştir. Şeker ve ark. (2012) tarafından Elazığ'da gerçekleştirilen bir araştırmada ise cinsiyet değişkeninin tüketicinin süt tüketim alışkanlığını istatistiksel anlamda önemli düzeyde etkilediği bildirilmiştir. Anket sonucunda elde edilen bulgular Çizelge 5.'te gösterilmiştir.

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

Bu araştırmada, araştırmaya katılan 278 öğrencinin evde en çok tükettiği süt ürünü sorulduğunda; %47.6'sının süt, %18.5'inin yoğurt, %24'ünün peynir, %10'unun ayran tükettiği sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin; %53.9'u her gün, %15.9'u haftada 4-5 gün, %16.2'si haftada 3 gün, %14'ü haftada 1 gün süt tükettiğini belirtmiştir. Baysal (2003) tarafından yapılan araştırmada özel okula giden öğrencilerin çoğunluğunun her gün süt içtiği ancak devlet okulunda okuyan öğrencilerin yalnızca %13'ünün her gün süt tüketebildiği bildirilmiştir. Tutumlu (2011) tarafından yapılan araştırmada ilköğretim düzeyindeki kız öğrencilerin %34.5'inin, erkek öğrencilerin ise, %31.0'inin her gün sütü tükettiği belirtilmiştir. Ankete katılan öğrencilerin; %57.2'sinin günde bir bardak süt içtiği, %26.9'unun günde iki bardak süt içtiği, %12.9'unun günde iki bardaktan fazla süt içtiği, %2.6'sının bir günde hiç süt içmediği tespit edilmiştir. Tarakçı ve ark. (2003) tarafından yapılan araştırmada üniversite öğrencilerinin günlük süt tüketim miktarlarının ortalama 100 gram olduğu bildirilmiştir. Güler (2016) tarafından yapılan araştırmada 7-12 yaş arasındaki çocukların %56'sının günde 1 kez, %28'inin günde 2 kez, %9'unun günde 2 kereden fazla süt içtiği ancak %7'sinin hiç süt içmediği saptanmıştır. Niyaz ve İnan (2016) yaptıkları araştırmada kişi başına düşen günlük ortalama süt tüketim miktarını 0.136 litre olarak belirtmişlerdir.

278 öğrenciye ebeveynlerinin süt tüketip tüketmediği sorulduğunda %53.5'i Hayır cevabı vererek tüketmediklerini belirtmişlerdir. Şeker ve ark. (2012) tarafından yapılan araştırmada Elazığ'da yaşayan ve araştırmaya katılan insanların yalnızca %21.4'ünün her gün düzenli olarak süt içtiği belirtilmiştir. Niyaz ve İnan (2016) tarafından yapılan araştırmada ise Güney Marmara bölgesinde her gün düzenli olarak süt içen kişiler yalnızca araştırmaya katılanların %16'sını oluşturmaktadır. Ankete katılan öğrenciler sütü nereden aldıkları ile ilgili soruya; %40.6 oranında sütçü getiriyor, %29.2 oranında marketten UHT süt alınıyor, %29.2 oranında marketten günlük süt alınıyor, %0.4

oranında süt alınmıyor cevaplarını vermişlerdir. Çelik ve ark. (2005) Şanlıurfa'da gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda bölgede tüketilen sütün %46.3'ünün açık süt, %53.7'sinin ise ambalajlı süt olduğunu bildirmişlerdir. Akbay ve Yıldız Tiryaki (2007) tarafından yapılan araştırmada Kahramanmaraş'ta yaşayan ailelerin %57'sinin sokak sütü, %38'inin ise ambalajlı süt kullandığı bildirilmiştir. Karakaya (2011) tarafından yapılan araştırmada ise İstanbul ilinde ailelerin %26.5'inin açık süt, %26.2'sinin pastörize süt ve %87.7'sinin ise sterilize sütü tercih ettikleri belirtilmiştir. Demircan ve ark. (2011) tarafından yapılan bir araştırmada Isparta'da yaşayan ailelerin ambalajlı süt ve açık süt tüketimi incelenmiş ve elde edilen sonuçlara göre kişi başına tüketilen ortalama açık süt miktarının yılda 6.08 litre olduğu, ambalajlı süt miktarının ise yılda 24.47 litre olduğu bildirilmiştir.

Öğrencilerin süt ile ilgili bilgileri %33.6 oranında televizyondan, %2.2 oranında gazeteden, %10.3 oranında internette, %30.6 oranında okuldan, %19.9 oranında ailesinden, %2.2 oranında arkadaşlarından, %1.1 oranında diğer kaynaklardan edindiği tespit edilmiştir. Şeker ve ark. (2012) tarafından yapılan araştırmada tüketicilerin süt ile ilgili bilgiyi %70.9 oranıyla radyo ve televizyondan edindiği bildirilmiştir.

Çizelge 5. Anket sonucunda elde edilen bulgular

Anket soruları	Cevaplar	Öğrenci (%)
Evde en çok tüketilen süt ürünü	Süt	47.6
	Yoğurt	18.5
	Peynir	24.0
Süt tüketim sıklığı	Ayran	10.0
	Her gün	53.9
	Haftada 4-5 gün	15.9
	Haftada 3 gün	16.2
Süt tüketim miktarı	Haftada 1 gün	14.0
	Günde 1 bardak	57.2
	Günde 2 bardak	26.9
	Günde 2 bardaktan fazla	12.9
Ebeveynlerin süt tüketim durumu	Hiç içmeyen	2.6
	Tüketen	46.5
Süt alım yeri	Tüketmeyen	53.5
	Sütçüden	40.6
Sütle ilgili bilgilerin edinildiği kaynak	Marketten UHT süt	29.2
	Marketten günlük süt	29.2
	Alınmıyor	0.4
	TV	33.6
	Gazete	2.2
	İnternet	10.3
	Okul	30.6
Okul sütünün hemen tüketilip tüketilmediği	Aile	19.9
	Arkadaşlar	2.2
	Diğer	1.1
	Hemen	62.0
Artan açılmamış paketlerin değerlendirilme yöntemi	Daha sonra	38.0
	Evde kullanım	18.8
	Arkadaşlarla paylaşım	12.9
	Daha sonra tüketim	22.1
	Aileyle paylaşım	4.1
	Çöpe atma	2.2
	Sokak hayvanlarını besleme	2.2
	Sütün artmaması	20.3
	Okula iade etme	8.1
	Geri dönüşüm kutusuna atma	0.7
Artan açılmış paketlerin değerlendirilme yöntemi	Çöpe atma	39.5
	Aileyle paylaşım	0.7
	Evde kullanım	3.3
	Geri dönüşüm kutusuna atma	14.4
	Sokak hayvanlarını besleme	4.1
	Okula iade etme	7.0
	Daha sonra tüketim	11.1

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

Boş süt kutularının değerlendirilme yöntemi	Arkadaşlarla paylaşım	1.8	
	Sütün artmaması	5.2	
	Yeni paketle değişim	0.4	
	Geri dönüşüm kutusuna atma	57.9	
	Çöpe atma	17.7	
	Oyun	3.0	
	El işi faaliyetleri	8.5	
	Evde kullanım	0.7	
Okul sütünün arkadaşlarla paylaşımı	Paylaşıyor	30.3	
	Paylaşmıyor	69.7	
Okul sütü ambalajı hakkındaki düşünceler		Kız	Erkek
	Daha renkli olmalı	20.0	22.9
	Daha renksiz olmalı	1.5	5.0
	Daha eğlenceli olmalı	13.8	20.7
Sade süt yerine aromalı süt tercih edilmesi	Daha öğretici olmalı	61.5	50.7
	Çilekli süt	17.7	22.1
	Muzlu süt	3.8	7.9
	Çikolatalı süt	46.2	44.3
Okul sütü yerine/ile birlikte farklı süt ürünleri dağıtımı	Sade süt	32.3	25.7
	Yoğurt	8.5	
	Ayran	15.1	
	Yoğurt ve ayran	24.0	
	Süt	52.4	
Okul sütü etkinlikleri	Yapılmalı	87.5	
	Yapılmamalı	12.5	
Okul sütü programından daha çok yararlanabilmek için yapılabilecekler	Reklam yapılmalı	6.3	
	Farklı tür süt ürünleri dağıtılmalı	1.8	
	Aromalı sütler dağıtılmalı	5.2	
	UHT yerine günlük süt dağıtılmalı	1.1	
	Ambalajı değiştirilmeli	3.7	
	Az yağlı okul sütü dağıtılmalı	1.1	
	Eğlenceli etkinlikler düzenlenmeli	7.7	
	Her gün dağıtılmalı	17.0	
	Daha erken dağıtılmalı	0.4	
	Eğitici etkinlikler düzenlenmeli	16.6	
	Yapılanlar yeterli	4.8	
	Denetimler sıklaştırılmalı	0.4	
	Ortaokul öğrencilerine de dağıtılmalı	0.7	
	Üzerinde öğretici bilgiler yer almalı	6.6	

Öğrencilerin %62'si okul sütünü hemen (açılmamış süt paketi) artması durumunda içtiğini belirtmiştir. Dağıtılan okul sütünün öğrencilerin; %18.8'i sütü evde kullandığını,

%12.9'u arkadaşlarıyla paylaştığını, %22.1'i daha sonra içtiğini, %4.1'i evde ailesiyle paylaştığını, %2.2'si çöpe attığını, %2.2'si sokak hayvanlarını beslediğini, %20.3'ü sütün hiç artmadığını, %8.1'i okula geri verdiğini, %0.7'si ise geri dönüşüm kutusuna attığını belirtmişlerdir. Açılmış süt paketlerinden artan sütleri ise öğrencilerin; %39.5'i çöpe attığını, %0.7'si evde ailesiyle paylaştığını, %3.3'ü evde kullandığını, %14.4'ü geri dönüşüm kutusuna attığını, %4.1'i sokak hayvanlarını beslediğini, %7'si okula geri verdiğini, %11.1'i daha sonra içtiğini, %1.8'i arkadaşlarıyla paylaştığını, %5.2'si hiç artmadığını, %0.4'ü ise yeni bir paket süt ile değiştirdiğini belirtmişlerdir.

İçilmiş okul sütlerine ait boş kutuları öğrencilerin; %57.9'unun geri dönüşüm kutusuna attığı, %17.7'sinin çöpe attığı, %3'ünün kutularla oyun oynadığı, %8.5'inin el işi faaliyetlerinde kullandığı, %0.7'sinin ise evde kullandığı tespit edilmiştir. Ankete katılan 278 öğrencinin %69.7'sinin okul sütünü arkadaşlarıyla paylaşmadığı saptanmıştır.

Okul sütü ambalajının nasıl olması konusunda öğrencilerin fikri alındığında, kız öğrencilerin %20'si, erkek öğrencilerin ise %22.9'u ambalajların daha renkli olması gerektiğini, kız öğrencilerin %1.5'i, erkek öğrencilerin ise %5'i ambalajların daha renksiz olması gerektiğini, kız öğrencilerin %13.8'i, erkek öğrencilerin ise %20.7'si ambalajların daha eğlenceli olması gerektiğini, kız öğrencilerin %61.5'i, erkek öğrencilerin ise %50.7'si ambalajların daha öğretici olması gerektiğini savunmuşlardır.

Okul sütünün aromalı olmasıyla ilgili öğrencilerin fikri alındığında, kız öğrencilerin %17.7'si, erkek öğrencilerin ise %22.1'i çilekli sütlerin, kız öğrencilerin %3.8'i, erkek öğrencilerin ise %7.9'u muzlu sütlerin, kız öğrencilerin %46.2'si, erkek öğrencilerin ise %44.3'ü çikolatalı sütlerin, kız öğrencilerin %32.3'ü, erkek öğrencilerin ise %25.7'si sade sütlerin dağıtılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Güler (2016) tarafından yapılan araştırmada 7-12 yaş arasındaki çocuklar ile yapılan ankete göre çocukların %34'ünün kakaolu süt, %11'inin meyveli süt, %13'ünün ise şekerli süt tüketmeyi tercih ettiği bildirilmiştir. Ülkemizde yapılan araştırmalarda

her ne kadar tercihler çikolatalı ve şekerli sütlerin tüketiminden yana olsa da, Amerika ve Kanada'da bu tip enerji değeri yüksek sütler obezite riskini azaltmak amacıyla okul sütü programlarından çıkarılmıştır (Murray ve ark., 2015). Henry ve ark. (2015)'nin yaptığı araştırmada çikolatalı sütlerin programdan çıkarılması Kanada'da öğrencilerin toplam süt tüketimini %12.3 oranında azaltmıştır.

Öğrencilere okul sütü yerine, ayran veya yoğurt dağıtılmasıyla ilgili fikirleri sorulduğunda öğrencilerin; %8.5'inin yoğurdu, %15.1'inin ayranı, %24'ünün yoğurt ve ayranı, %52.4'ünün ise sütü tercih ettiği belirlenmiştir. Garipağaoğlu ve Özgüneş (2008) tarafından yapılan araştırmada dengeli bir okul münüsünde süt, yoğurt, peynir gibi protein ve kalsiyum açısından zengin besinlerin bulunması gerektiği bildirilmiştir. Güler (2016) araştırmaya katılan çocukların %24'ünün süt yerine ayran içmeyi, %22'sinin sütlü tatlı ve dondurma yemeyi, %21'inin yoğurt, %16'sının peynir, %12'sinin meyveli yoğurt ve %5'inin tereyağı tüketmeyi tercih ettiğini belirtmiştir. Öğrencilerin %87.5'inin okul sütü ile ilgili daha çok etkinlik yapılmasını istediği saptanmıştır.

Öğrencilere programdan daha çok yararlanabilmek için neler yapılabileceği sorulduğunda ise; %6.3'ü reklam yapılmasını, %1.8'i farklı tür süt ürünlerinin de dağıtılması gerektiğini, %5.2'si aromalı sütlerin de dağıtılması gerektiğini, %1.1'i UHT yerine günlük süt dağıtılması gerektiğini, %3.7'si ambalajın değiştirilmesi gerektiğini, %1.1'i az yağlı okul sütü dağıtılması gerektiğini, %7.7'si eğlenceli etkinlikler düzenlenmesi gerektiğini, %17'si her gün dağıtılması gerektiğini, 0.4'ü daha erken dağıtılması gerektiğini, %16.6'sı eğitici etkinlikler düzenlenmesi gerektiğini, %4.8'i yapılanların yeterli olduğunu, %0.4'ü daha sık denetim yapılması gerektiğini, %0.7'si ortaokul öğrencilerine de dağıtılması gerektiğini, %6.6'sı üzerinde öğretici bilgiler yer alması gerektiğini belirtmişlerdir. Gülbaz (2016) tarafından yapılan araştırmada okul sütü programının daha faydalı olabilmesi için okullarda soğuk hava depolarının bulunması gerektiği görüşü bildirilmiştir. Şeker ve ark. (2012) tarafından yapılan araştırmada Elazığ'da

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

yaşayan tüketicilerin %84.6'sının okul sütü programını "gerekli" bulduğu bildirilmiştir.

Benzer bir araştırma Min-Sun (2016) tarafından Kore'de gerçekleştirilmiş, okul sütü programının geliştirilmesi amacıyla ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Ülke genelinde 1725 öğrenciden toplanan bilgiler doğrultusunda, en fazla tam yağlı süt tüketiminin tercih edildiği ancak aromalı sütlerin ve yoğurt tüketiminin de süt tüketimine yakın olduğu bildirilmiştir. Okul sütü programı kapsamında süt tüketen öğrencilerin %30'u ve bu program kapsamında olmayan öğrencilerin %50'si okul sütü programının gerekliliği olduğunu belirtmiştir. Araştırma sonucunda ürün çeşitliliğinin artırılmasıyla öğrenci memnuniyetinin de artacağı bildirilmiştir.

Altındal ve ark. (2017) Isparta ilinde okul sütü programına karşı velilerin yaklaşımlarını araştırmışlardır. Araştırma sonucunda ailelerin genellikle pastörize süt tükettikleri, %53.48'inin ayda 50TL'den az süt harcaması yaptıkları ve %21.84 oranında sütün sıcak tüketildiği belirtilmiştir. Okul sütü tüketen ilköğretim öğrencilerinin velilerinin %82.17'sinin okul sütü programına olumlu baktığı ve bu programın çocukların süt tüketim alışkanlığını arttırdığını düşündükleri bildirilmiştir. Program hakkında olumsuz düşüncelere sahip olan velilerin ise sütün içeriğine güvenmedikleri tespit edilmiştir. Velilerin %67.97'si dağıtılan sütlerin arz fazlası olduğunu düşünmemekte, %48.75'i programın amacının çocuklara sütü sevdirmek ve tüketim alışkanlığı kazandırmak olduğunu düşünmektedir. Dağıtılan okul sütlerinde %62.40 oranında günlük süt tercih edilmektedir. Velilerin %44'ü okul sütlerinin analiz edildiği yargısına sahiptir. Programdan daha fazla yararlanabilmek adına, araştırma sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığının velileri sütün önemi ve okul sütü programı hakkında bilgilendirmenin faydalı olabileceği bildirilmiştir.

Sonuç

Özellikle büyüme çağındaki çocuklarda süt tüketimini alışkanlık ve davranış haline getirebilmek, böylelikle sütün zihinsel ve

fiziksel gelişim üzerindeki tüm olumlu etkilerinden yararlanabilmek ve süt tüketimini kayıt ve kontrol altına alabilmek için Okul Sütü programının uygulanması oldukça yararlıdır. Her geçen yıl programın geliştirilmesiyle birlikte, diğer ülkeler ile kıyaslandığında ülkemizde farklı uygulamaların da gerçekleştirilebileceği düşünülmüştür. Bu kapsamda yapılabilecekler için yüz yüze anket uygulaması ile çocukların fikri alınmıştır. Aynı zamanda cinsiyet ve yaş farkının okul sütü tüketimi ile ilgisinin bulunup bulunmadığı araştırılmıştır.

Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde çocukların cinsiyeti ve kaçınıcı sınıf olduklarıyla okul sütü tüketimi arasında bir ilişki bulunmamıştır. Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğunun; okul sütünü severek tükettiği, evde süt ürünleri içerisinde en çok süt tüketmeyi tercih ettiği, her gün, günde 1 bardak süt tükettiği, ebeveynlerinin süt tüketmediği, sütü sütçüden aldığı, sütle ilgili bilgileri TV'den edindiği, dağıtılan okul sütünü hemen içtiği, artan açılmamış sütleri ise daha sonra içtiği, açılmış paketlerdeki artan sütleri çöpe attığı, boş paketleri ise geri dönüşüm kutusuna attığı, dağıtılan okul sütünü arkadaşlarıyla paylaşmadığı, süt ambalajlarının daha öğretici olması gerektiğini düşündüğü, okul sütü olarak çikolatalı süt dağıtılmasını istediği, okul sütü yerine farklı bir süt ürünü tercih etmedikleri, okul sütünün her gün dağıtılması gerektiğini düşündükleri tespit edilmiştir.

Sonuç olarak okul sütü programı öğrenciler tarafından genel olarak sevilen bir uygulamadır. Uygulanan koşullara ek olarak aromalı süt dağıtımı, dağıtım günleri sayısında artış, süt ambalajlarında değişiklik ve okul sütü ile ilgili daha çok etkinlik yapılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca okullarda denetim eksikliği olabileceği gözlenmiş ve uygulama sürecinin daha fazla denetimden geçebileceği düşünülmüştür.

Kaynaklar

Akbay, C. ve Yıldız Tiryaki, G., (2007). Tüketicilerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi: Kahramanmaraş

- örneği. *KSÜ. Fen ve Mühendislik Dergisi*, 10(1):89-96.
- Altındal, G., Gül, M. ve Ertan, P., (2017). Okul sütü programına velilerin yaklaşımı: Isparta ili örneği. *Türk Tarım Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 5(6): 646-652.
- Anonim, (2000). Türk Gıda Kodeksi, çiğ süt ve ısıtılmış işlem görmüş içme sütleri tebliği. Resmi Gazete, 14 Şubat 2000, Sayı: 23964.
- Anonim, (2015). Okul sütü programı uygulama tebliği (No:2015/38), Resmi Gazete, Ankara.
- Anonim, (2016). 2016 yılı okul sütü programı. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Hayvancılık Genel Müdürlüğü, Ankara, s.23.
- Arslan, P., (2011). Bebek, çocuk ve gençlerde süt ve süt ürünlerinin önemi. http://beslenme.gov.tr/content/files/yayinlar/sunumlar/sut_ve_osteoporoz/Cocuk_ve_Genclerde_Sut_Tuketimi_Prof.Dr_Perihan_Arslan.pdf, (Erişim tarihi: 07.02.2017).
- Baysal, A. (2003). Sosyal eşitsizliklerin beslenmeye etkisi. *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 25 (4):66-72.
- Çelik, Y., Karlı, B., Bilgiç, A. ve Çelik, Ş., (2005). Şanlıurfa ili kentsel alanda tüketicilerin süt tüketim düzeyleri ve süt tüketim alışkanlıkları. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(1) : 5 - 12
- Çolak, K., (2014). Ki-kare bağımsızlık analizi. http://eczacilik.anadolu.edu.tr/bolumSayfaları/belgeler/ecz2014%2013_20140527094539.pdf, (Erişim tarihi: 07.02.2017).
- Demircan, V., Örmeci, M.Ç. ve Kızılyar, G., (2011). Isparta ilinde ailelerin ambalajlı ve açık süt tüketim alışkanlıklarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 6 (2):39-47.
- FAO, (2010). The 11th World school milk day, September 29th 2010, http://www.fao.org/fileadmin/templates/est/COMM_MARKETS_MONITORING/Dairy/Documents/Microsoft_Word_-_The_11th_WORLD_SCHOOL_MILK_DAY_-_September_2010.pdf, (Erişim tarihi:07.02.2017).
- Garipağaoğlu, M. ve Özgüneş, N., (2008). Okullarda beslenme uygulamaları. *Çocuk Dergisi*, 8(3):152-159.
- Gülbaz, L., (2016). İlkokul yönetici ve öğretmenlerinin okul güvenliğine ilişkin görüşleri. Yüksek lisans tezi, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, s.149.
- Güler, A., (2016). Edirne merkezde ilköğretim çağındaki çocukların süt içme alışkanlıklarının belirlenmesi. Yüksek lisans tezi, *Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, s.44.
- Henry, C., Whiting, S.J., Phillips, T., Finch, S.L., Zello, G.A. ve Vatanparast, H., (2015). Impact of the removal of chocolate milk from school milk program for children in Saskatoon, Canada. *Applied Physiology Nutrition and Metabolism*, 40(3):245-250.
- Karakaya, E., (2011). İstanbul ilinde tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlıkları. Yüksek lisans tezi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, s.60.
- Min-Sun, J., (2016). Milk consumption and perception of school milk program among elementary, middle, and high school students in Korea. *Journal of the Korean Dietetic Association*, 22(3):163-178.
- Murray, R., Bhatia, J. ve Corkins, M., (2015). Reply to: chocolate milk in schools. *Pediatrics*, 136(6):E1680-E1681.
- Nahcivan, N.Ö., (2006). Bir ilköğretim okulundaki öğrencilerde süt tüketim durumu. *STED*, 15(3):38-44.
- Newbold, P., (1995). Statistics for business and economics. prentice-hall international, 867 p., New Jersey, USA.
- Niyaz, Ö.C. ve İnan, İ.H., (2016). TR22 güney Marmara bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim düzeylerinin belirlenmesi. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 4 (2): 7-13.

Okul Sütü Programı: Mersin İli Örneği

- Şeker, İ., Şeker, P., Şahin, M., Özen, V.S., Akdeniz, A., Erkmen, O., Kışlalıoğlu, İ., Sargın, G. ve Doğu, G.B., (2012). Elazığ ili merkez ilçede tüketicilerin süt tüketim alışkanlıkları ve bu alışkanlıkları etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Veterinerlik Dergisi*, 26 (3): 131 – 143.
- Tarakçı, Z., Selçuk, Ş., Şahin, K. ve Coşkun, H., (2003). Üniversite öğrencilerinin içme sütü tüketim alışkanlıkları üzerine bir araştırma. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, 13(1): 15-21.
- Tutumlu, Ş., (2011). 10-15 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencilerinde süt ve süt ürünleri tüketim alışkanlığı, laktoz sindirim güçlüğü ve intoleransı üzerine bir araştırma. Yüksek lisans tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, s.85.
- Ünal, R.N. ve Besler, H.T., (2008). Beslenmede sütün önemi. *T.C. Sağlık Bakanlığı, Yayın No:727, Ankara*, s. 37.